

УДК 330.322.16

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ РЕГІОНІВ У МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

ОЛЕНА АЗАРЯН,*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та комерційної справи
Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського***ІВАН ІНШИН,***здобувач кафедри маркетингу Донецького державного університету управління*

У статті розглянуто характер взаємозв'язків у системі реалізації економічних інтересів у сфері економічної безпеки на мікро-, мезо- й макрорівнях; обґрунтоване положення про взаємозв'язок економічної безпеки з характером реалізації економічних інтересів у моделі державно-приватного партнерства.

Ключові слова: економічні інтереси, економічна безпека, регіон, держава, взаємодія, партнерські відносини.

Постановка проблеми. Основою стабільного функціонування національного господарства виступає побудова гармонійної системи реалізації національно-державних інтересів країни й економічних інтересів її регіонів. У сучасних умовах говорити про існування збалансованої системи реалізації економічних інтересів регіонів не доводиться, у силу існування значного (якщо не сказати критичного) рівня диференціації їхнього розвитку, обумовленого істотними ресурсними розбіжностями. Наслідком високого рівня міжрегіональної диференціації стає значна різниця в рівні і якості життя населення регіонів, що несе в собі загрозу національній безпеці країни, підсилюючи соціальну нестабільність.

Регіональний стратегічний розвиток на практиці формує ядро механізму взаємодії держави й бізнесу за рахунок накопиченого позитивного досвіду спільної діяльності суб'єктів із різних секторів при розробці стратегічних планів і можливості комплексного використання форм і технологій взаємодії держави й бізнесу для одержання синергетичного ефекту в регіоні. Особливості системи взаємодії держави й бізнесу як специфічної соціально-економічної системи обумовлюють перенесення механізму управління державно-приватними відносинами, що будуються на партнерських принципах, у площину зниження загроз економічній безпеці.

Однією з найменш висвітлених проблем у сфері економічної безпеки залишаються аспекти її забезпечення на мезорівні з урахуванням характеру взаємодії держави й бізнесу. Донедавна регіон узагалі не розглядався як носій власних економічних інтересів у сфері економічної безпеки (ішлося лише про мікро- й макрорівні). Як наслідок, актуалізувалися питання виявлення ролі й місця економічних інтересів у загальній системі економічних явищ, розкриття сутності економічної безпеки з урахуванням характеру й природи взаємодії держави й бізнесу.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми. Вітчизняні наукові дослідження, що розглядали б природу та характери-

стики процесу взаємодії держави та бізнесу на засадах партнерства, практично відсутні. Розробкою проблем підвищення ефективності бюджетних інвестицій займалися І. В. Запатріна [1, с. 459-562], В. М. Геєць, Т. П. Вахненко, Б. Є. Кваснюк, І. О. Луніна [2]. Проблематика інвестиційного партнерства у сфері інфраструктурного розвитку представлена в роботах О. М. Лугової [3, с. 149-151]. Проте ці дослідження не розкривають аспектів управління взаємодією держави та бізнесу за певними сферами, характером, критеріями та проблематикою. У працях О. О. Лапко [4] розкрито механізм взаємодії держави та бізнесу в інноваційній сфері, але не досліджено питання партнерських відносин між сторонами в процесі реалізації проєктів регіонального розвитку.

Серед зарубіжних науковців вагомий внесок у теоретичне обґрунтування взаємовідносин держави й бізнесу зробили В. Варнавський, П. Граут, М. Кляйн, А. Нікітаєва [5], довівши ефективність механізму партнерства держави та бізнесу; Д. Грімзі, М. Левіс, Р. Міллер, які запропонували методіку у сфері оцінювання ризиків між сторонами партнерства; Д. Кемпбел, Д. Паркер, Д. Харріс, які визначили основні риси та принципи побудови спільної діяльності між державою та бізнесом. Дж. Стіглітц та С. Волстен здійснили оцінку переваг та недоліків механізму інвестиційного партнерства держави та бізнесу в інноваційній сфері та ін. Проте теоретичні розробки зарубіжних учених не можуть беззастережно впроваджуватися в Україні, оскільки не враховують специфічних умов країни та шляхів її розвитку в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз безпеці.

Метою статі є дослідження проблеми розробки теоретико-методологічної бази забезпечення рівня економічної безпеки держави шляхом формування моделі реалізації економічних інтересів регіонів у системі державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Основою економічної безпеки виступає збалансована реалізація економічних інтересів різного рівня, їхня динамічна взаємодія. При цьому кожний господарюючий суб'єкт має

власні економічні інтереси, властиві тільки йому й обумовлені специфікою його господарської діяльності. Крім того, економічні інтереси у сфері економічної безпеки (різного ступеня спільності) мають відносну автономність, обумовлену множинністю цілей, які переслідують економічні суб'єкти.

У рамках господарської системи сукупність економічних інтересів визначає їхні корелятивні зв'язки, їхню внутрішню суперечливість. Національно-державні інтереси країни у сфері економічної безпеки можуть бути реалізовані шляхом відтворення необхідного набору благ і послуг, достатнього для забезпечення незалежності країни, її розвитку, навіть у випадку наростання зовнішніх або внутрішніх загроз. Справжні національні інтереси кожної країни визначаються, насамперед, вимогами забезпечення державної незалежності, добробуту й високої якості життя народу, збереження його культури та духовних цінностей [6, с. 243].

Досягнення розширеного відтворення економічної безпеки на макrorівні виступає відображенням нарощування потенціалу економіки, забезпечення стійкого інтенсивного економічного росту, підвищення якості й

рівня життя населення, підвищення конкурентоспроможності країни.

Крім держави як виразника економічних інтересів у сфері економічної безпеки на макrorівні, кожний господарюючий суб'єкт мезо- й мікрорівнів має власні економічні інтереси в цій сфері, які можуть виходити за межі національно-державних економічних інтересів і навіть вступати з ними в протиріччя.

Так, прагнення регіону до максимізації рівня власної економічної безпеки (наприклад, за рахунок наявних у регіоні природних ресурсів) може привести до росту регіональної диференціації, що несе в собі загрозу цілісності й соціальній стабільності держави. Відповідно, забезпечення економічної безпеки країни потребує побудови жорстко ієрархічної системи, у межах якої інтереси регіонів, фірм й особистості підпорядковуються національно-державним інтересам. Однак збереження ієрархії не скасовує взаємообумовленого характеру реалізації інтересів більш високого рівня інтересами меншого ступеня спільності, оскільки економічна безпека країни (регіону) як обов'язкова складова передбачає безпеку її громадян, підприємств (стратегічного значення) (рис. 1).

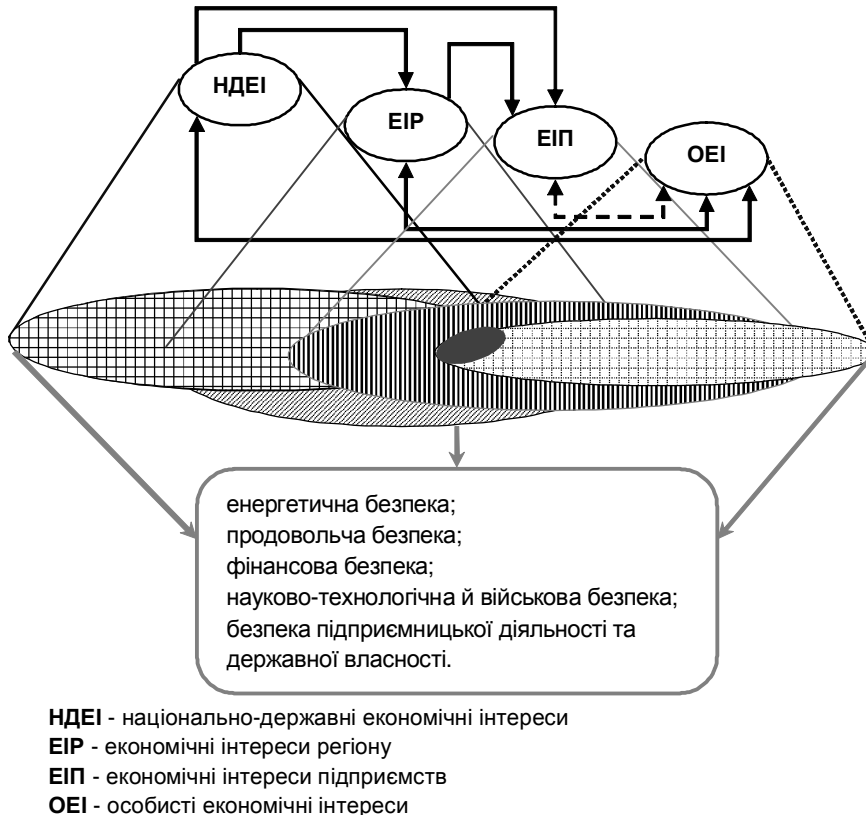

Рис. 1. Характер зв'язків і відносин у системі реалізації економічних інтересів у сфері економічної безпеки мікро-, мезо- й макrorівнів.

Протиріччя глибокого й прихованого характеру здатна вирішити система управління взаємодією держави й бізнесу на принципах партнерства. Економічні інтереси в цій системі виступають критерієм, що значною мірою визначає характер взаємовідносин на рівні держави, регіонів і суб'єктів приватного сектора.

Концептуальне трактування управління процесом взаємодії держави й бізнесу як фактора підвищення ефективності розвитку економічної системи регіону й формування сприятливого інституціонального середовища функціонування бізнесу за рахунок росту якості

управлінських рішень може стати теоретичною базою формування наукових основ регіональної економічної політики, програмно-прогнозних і проектних розробок у рамках інтегрованих і спеціалізованих стратегій розвитку економіки регіону; становить інтерес для державних і комерційних організацій, зацікавлених у підвищенні ефективності досягнення цілей за рахунок використання потенціалу моделей державно-приватного партнерства.

Економічний інтерес господарюючого суб'єкта будь-якого ступеня спільності у сфері економічної без-

пеки полягає в її максимізації при мінімізації витрат на її забезпечення. Прагнення кожного суб'єкта до максимального забезпечення економічної безпеки спричиняє виникнення протиріч, які, з одного боку, є джерелом саморозвитку господарської системи, а з іншого - являють загрозу її цілісності. У випадку вирішення цього протиріччя на користь одного з господарюючих суб'єктів зі значним збитком для іншого ситуація може призвести до нерозв'язних конфліктів деструктивного характеру. Це обумовлює взаємозв'язок економічної безпеки з характером реалізації економічних інтересів у господарській системі, точніше, із побудовою гармонійної системи реалізації економічних інтересів.

Діалектичний характер взаємозв'язку економічної безпеки зі станом системи економічних інтересів визначається двома діалектично пов'язаними аспектами: гармонізація економічних інтересів (у тому числі й у сфері економічної безпеки) означає оптимально досягнути економічну безпеку для господарюючих суб'єктів будь-якого ступеня спільності при існуючому рівні можливостей системи; через обмеженість ресурсів гармонізація економічних інтересів передбачає недосяжність максимального рівня економічної безпеки для кожного окремого господарюючого суб'єкта [7, с. 45].

Таким чином, розширене відтворення економічної безпеки можливе лише у випадку збалансованої реалізації економічних інтересів усіх рівнів, що забезпечить стабільність системи перед впливом зовнішніх і внутрішніх загроз. Відповідно, економічно безпечний стан системи визначається формуванням оптимальних умов для реалізації економічних інтересів мікро-, мезо- й макrorівнів при існуючих ресурсних можливостях у системі партнерських відносин держави й бізнесу.

Регіон як самостійний суб'єкт господарської діяль-

ності, включений у систему соціально-економічних зв'язків і відносин більш високого рівня, виступає носієм і виразником, з одного боку, "власних" економічних інтересів, а з іншого боку - інтересів, обумовлених місцем цього регіону в системі національного господарства.

Однією з найбільш серйозних загроз збалансованому функціонуванню регіональних господарських систем виступає тіньова економіка як фактор дезорганізації процесів регіонального економічного розвитку, зниження спроможності протистояти зовнішньому й внутрішньому дисбалансуючому впливу негативних факторів.

Реалізація основних завдань тіньової економічної діяльності, яка полягає в одержанні додаткового прибутку за рахунок використання методів недобросовісної конкуренції, застосування незаконних механізмів фінансово-господарської діяльності, спричиняє неефективність системи управління регіональною економікою. Причому регулювання регіональної економіки з боку держави може збільшувати дисбаланс економічних інтересів на користь неофіційного сектора економіки, оскільки воно не стосується тіньових економічних структур.

Існування значного дисбалансу інтересів офіційного й неофіційного секторів регіонального господарства приводить до низької ефективності будь-яких заходів, прийнятих регіональними органами влади й спрямованих на стимулювання економіки. Сутність соціально-економічних протиріч, обумовлених поширенням тіньових економічних відносин, проявляється в домінуючому впливі структур тіньової економіки за допомогою значної переваги їхніх економічних можливостей. Для нейтралізації соціально-економічних наслідків такого дисбалансу на регіональному рівні необхідна реалізація комплексу взаємозалежних заходів, здійснюваних поетапно (див. табл. 1).

Таблиця 1. - Етапи реалізації комплексу заходів з усунення дисбалансу інтересів офіційного й неофіційного секторів регіонального господарства

№ етапу	Стратегічні напрямки діяльності	Тактичні напрямки діяльності
1	Підвищення ризиків ведення тіньової господарської діяльності	• Удосконалення системи інституціональних обмежень: чіткий поділ сфер контролю між владними структурами; виділення обов'язків взаємного нагляду й контролю; забезпечення своєчасного прийняття нормативних актів, які регламентують і регулюють витрати бюджетних коштів у регіоні. • Здійснення з боку регіональної влади контролю за дотриманням податкового законодавства з метою запобігання застосуванню різних схем ухилення від податків. • Моніторинг зовнішньоекономічних господарських зв'язків регіональних підприємств.
Планований проміжний результат – прагнення значної кількості господарюючих суб'єктів перейти в офіційний сектор регіональної економіки.		
2	Проведення активної інформаційно-освітньої політики регіональною адміністрацією	• Проведення активної політики регіональної влади із забезпечення прозорості діяльності регіональних чиновників усіх рангів з метою підвищення довіри громадян до системи влади. • Пошук й аналіз інформації про тіньову активність у регіоні в різних джерелах, у тому числі й у мережі Інтернет. • Активізація виховної й освітньої (у сфері навчання механізмам «виходу з тіні») роботи в навчальних закладах і ЗМІ. • Розвиток на громадських засадах за підтримкою регіональної влади громадських приймалень, покликаних розглядати й допомагати вирішувати проблеми господарюючих суб'єктів, які зіштовхнулися з корупцією. • Створення для господарюючих суб'єктів у регіоні телефону «гарячої лінії» з питань виведення підприємницької діяльності з тіньового сектора. • Розробка механізму легалізації доходів відповідно до існуючої нормативно-правової бази. • Оцінка результативності політики легалізації доходів у системі економічних критеріїв.

Продовження табл. 1

№ етапу	Стратегічні напрямки діяльності	Тактичні напрямки діяльності
Планований проміжний результат – перехід значної кількості господарюючих суб'єктів в офіційний сектор регіональної економіки.		
3	Формування зовнішніх умов для ефективної реалізації економічних інтересів фірм, що переходять або вже працюють в офіційному секторі економіки	• Розвиток соціальної інфраструктури регіону як основа підвищення якості життя населення. • Активізація відносин соціального партнерства з різними об'єднаннями підприємців і профспілкових організацій з питань соціальної політики. • Активізація співробітництва із закордонними партнерами з метою розвитку двосторонніх економічних відносин із міжнародними організаціями, що спеціалізуються на боротьбі з тіншовою економікою й корупцією. • Рішення регіональної адміністрації не повинні сприяти виникненню нових ринків корупційних послуг.
Планований проміжний результат – розвиток офіційного (легального) сегмента регіональної економіки.		
4	Формування стратегії розвитку малого й середнього підприємництва в регіоні на довгостроковий період, побудованої в контексті єдиної концепції зниження рівня поляризації соціально-економічного розвитку регіонів	• Створення конкурентних переваг для місцевих товаровиробників шляхом надання пільг на користування державною й муніципальною власністю. • Розвиток системи податкових преференцій для підприємців-початківців, пільгових умов кредитування. • Масштабна пропаганда в засобах масової інформації підприємницької ініціативи й досвіду. • Удосконалення механізму надання фінансової підтримки бізнесу шляхом спрощення схеми кредитування підприємств. • Побудова схем надання адресної фінансової, інформаційної, правової, консультаційної підтримки підприємницьким структурам. • Залучення малих і середніх підприємств до виконання державних замовлень у регіоні у сфері інфраструктурного забезпечення. • Формування інформаційного поля, необхідного для розширення міжрегіональних, зовнішньоекономічних зв'язків регіональних підприємницьких структур.

Результативність представленої системи заходів прямо залежить від ефективності взаємодії держави й бізнесу, ступеня опрацювання й глибини прийнятих рішень, оцінки результативності проектів державно-приватного партнерства.

Стратегії соціально-економічного розвитку регіонів є найбільш сприятливою платформою узгодження економічних інтересів держави й бізнесу, фактором зближення господарюючих суб'єктів. У нормативно-правових актах регіонального рівня поряд із лінгвістичним описом алгоритму прийняття рішень закладені основи взаємодії інститутів держави й бізнесу при складанні концепцій, стратегій і цільових програм за допомогою індикації елементів доступу комерційних компаній до різних етапів розробки, прийняття й виконання управлінських рішень органами державної влади.

У цьому зв'язку концептуальна модель процесу управління взаємодією держави й бізнесу в регіоні тісно поєднана з різними циклами регіонального управління й інституційно-фіксуєчими їх нормативними документами й потребує координації галузевих і регіональних концепцій, стратегій і цільових програм як у напрямку реалізації економічних інтересів, так і необхідності практики державно-приватного партнерства на довгостроковій основі.

Висновки

Багатоваріантність шляхів рішення актуальних завдань регіонального розвитку в поєднанні із загрозами економічній безпеці, що виступають лімітуючою складовою мезоекономічної динаміки, вимагають активі-

зації взаємодії держави й бізнесу насамперед у ході розробки стратегічних завдань із реалізації економічних інтересів держави, регіонів, підприємств.

Представлений концептуальний підхід до вирішення теоретичної проблеми економічної безпеки національного господарства з позиції побудови моделі багатополлярної реалізації економічних інтересів регіонів може слугувати базою для подальших теоретичних і прикладних розробок у сфері економічної безпеки й регіональних досліджень, а також виступати теоретичною основою для формування регіональних стратегій і програм із забезпечення ефективних форм партнерства держави та бізнесу. Практична спрямованість результатів указує на можливості їх використання як основи для зниження рівня диференціації розвитку окремих регіонів на основі оцінки поляризації їх розвитку з позиції забезпечення гармонійної реалізації економічних інтересів у національному господарстві. Аналіз тіншової економіки як фактора, що призводить до дисбалансу розвитку національного господарства, може бути використаний при розробці стратегій і концепцій протидії тіншовій економічній активності. Розроблена багатополярна модель реалізації економічних інтересів регіонів може бути використана при здійсненні заходів щодо забезпечення економічної безпеки окремих регіонів і національного господарства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державне управління: плани і проекти економічного розвитку : [монографія] / О. С. Власюк, Т. В. Дерюгіна, І. В. Запат-

ріна та ін. ; [за заг. ред. І. В. Запатріної, О. Ю. Кучеренка]. - К. : ВІП, 2006. - 623 с.

2. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / В. М. Геєць, Т. П. Вахненко, Б. Є. Кваснюк, І. О. Луїна ; [за ред. акад. НАН України В. М. Гейця]. - Харків : Форт, 2000. - 432 с.

3. Лугова М. О. Проблеми застосування механізму інвестиційного партнерства держави та бізнесу в Україні / М. О. Лугова // Культура народів Причорномор'я. - 2007. - № 103. - С. 149-151.

4. Лапко О. О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання : [монографія] / О. О. Лапко. - К. : Інститут економічного прогнозування НАН України, 1999. - 253 с.

5. Никитаева А. Ю. Региональная среда как фактор развития партнерских отношений экономических субъектов / А. Ю. Никитаева. - Ростов н/Д : Изд-во ЦВВР, 2007. - 298 с.

6. Глазьев С. Ю. Российская реформа и новый мировой порядок / С. Ю. Глазьев // Внешняя политика и безопасность современной России. - М. : МОНФ, 1999. - С. 243.

7. Колесниченко Е. А. Снижение дифференциации развития регионов как условие гармонизации национальных интересов / Е. А. Колесниченко, В. В. Чернова // Вестник Тамб. ун-та. - 2009. - Вып. 7 (75). - С. 45-52. - (Сер.: Гуманитарные науки).

© О. Азарян, І. Іншин

УДК 347.464:352.02

ДОГОВІР РЕНТИ ОБ'ЄКТІВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МІСТА

ОЛЕНА АШИХМІНА,

здобувач Інституту економіко-правових досліджень НАН України, м. Донецьк

У статті автор аналізує законодавство України щодо можливості органів місцевого самоврядування виступати стороною договору ренти та досліджує особливості механізму укладання договору про передачу комунального майна під виплату ренти.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, комунальна власність, договір ренти.

Постановка проблеми й стан її вивчення. Окремому групу учасників відносин у сфері господарювання складають органи місцевого самоврядування, які наділені господарською компетенцією. У сфері господарювання вони виконують правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, у тому числі всі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності в постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати й купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їх відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються в користування й оренду [1].

Таким чином, законодавством України передбачена чимала кількість договорів, що укладають органи місцевого самоврядування як учасники господарських відносин. Але слід звернути увагу на те, що сьогодні в Україні майже відсутні норми з питань укладання органами місцевого самоврядування договорів ренти. Крім того, існує певний брак нормативного забезпечення передачі в ренту об'єктів комунальної власності міста.

Договір ренти є новелою Цивільного кодексу України 2003 р. і, незважаючи на дослідження природи цього договору такими науковцями, як М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, Р. А. Майданик, Є. О. Мічурін, В. С. Недорезов, О. С. Яворська та інші, питання укладання договорів ренти об'єктів комунальної влас-

ності залишається недостатньо вивченим і таким, що вимагає подальшого наукового аналізу.

Метою статті є аналіз сучасного стану й розробка положень щодо вдосконалення правових засад та механізму впровадження договору ренти об'єктів комунальної власності.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід дослідити саме поняття "рента". Слово "рента" походить від латинського "*rendita*", що означає "віддана назад, повернена". Протягом часу свого функціонування в різних мовах воно збагатилося різними значеннями. Так, у німецькій мові слово "*Rente*" означає пенсія, в англійській мові (*rent*) - орендна або квартирна плата, у французькій (*rente*) - щорічний дохід, який отримується власником за облігаціями державних позик. Загальним змістом для всього переліченого є отримання доходу, який не пов'язаний безпосередньо з працею. Словом "рента", як правило, позначають дохід з капіталу, майна або землі, який не потребує підприємницької діяльності та регулярно отримується [2]. Навіть наведені загальні визначення свідчать, що категорія ренти в економіці більш широка, ніж юридичне поняття ренти. У праві під рентою розуміється договір, за яким відчужується майно в обмін на тривале отримання певного доходу.

Одним із перших законодавчих джерел регулювання відповідних відносин став французький Цивільний кодекс від 1804 року, який включав главу, присвячену договору ренти. Положення цього кодексу копіювались законодавством інших країн. Так, у німецько-